

UDK 811.163.42'36(091)

811.163.42'367.623

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 4. VII. 2013.

Prihvaćen za tisak 24. X. 2013.

Željka Brlobaš

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

zbrlobas@ihjj.hr

GRAMATIČKI OPIS TVORBE PRIDJEVA U SLOVNICAMA ANDRIJE TORKVATA BRLIĆA I ANTUNA MAŽURANIĆA

U radu se analizira metoda opisa tvorbe pridjeva u *Grammatik der illyrischen Sprache* (Wien, 1854.) Andrije Torkvata Brlića i u *Slovnici Hèrvatskoj za gimnazije i realne škole* (Zagreb, 1859.) Antuna Mažuranića. Modeli se opisa tvorbe pridjeva propituju s obzirom na tvorbene načine te pripadajuće im sufikse i tvorbene preoblike. Dobiveni se rezultati analize uspoređuju sa suvremenim pristupima gramatičkim tvorbenim opisima pridjeva u hrvatskome jeziku.*

0. Andrija Torkvat Brlić u *Grammatik der illyrischen Sprache* (Wien, 1854.) i Antun Mažuranić u *Slovnici Hèrvatskoj za gimnazije i realne škole* (Zagreb, 1859.) usustavljaju metode i načine opisa tvorbe riječi u hrvatskome jeziku.¹ U Brlićevoj gramatici tvorba je riječi – i to imenica, pridjeva i glagola, opisana na razini izdvojenoga gramatičkog poglavlja te tim neposrednim pristupom tvorbenu opisu postaje preteča suvremenim gramatičkim opisima. U gramatikama hrvatskoga jezika objavljenih do prve polovice 19. stoljeća to je jedan od prvih sustavnijih i opširnijih opisa tvorbe riječi u hrvatskome jeziku, uzme li se u obzir i *Ilirska slovnica* (1854.) Vjekoslava Babukića, gdje autor na svega dvije stranice piše o tvorenju rečih u obće definirajući prvotne i proizvodne riječi, a objaš-

* Sažeta inačica rada izlagana je na Međunarodnome znanstvenom skupu Riječki filološki dani 9 održanome u Rijeci od 22. do 24. studenoga 2012. godine.

¹ Tvorba je imenica u Brlićevoj i Mažuranićevoj slovnici bila predmetom analize u Brlobaš 2010. Ocjena Brlićeva opisa tvorbe riječi nalazi se i u Ham 2006: 131.

njava i osnovna načela tvorbe složenica (str. 344–347, *O sastavljenih rečih*).² Uz Mažuranićev prinos opisu naglasnoga sustava hrvatskoga jezika u *Slovnici Hèrvatskoj* drugi je njegov vrijedan prinos hrvatskomu jezikoslovlju upravo opis tvorbe riječi. U navedenim gramatikama opis tvorbe riječi, a time i tvorbeni opis pridjeva koji se analizira u ovome radu, važan je u povijesti hrvatske gramatikografije pogotovo za praćenje jezikoslovnoga razvoja same tvorbe kao jedne od razina jezične analize i to na sinkronijskoj i dijakronijskoj osnovi. Oba gramatička spisa mogu se smatrati prinosom tvorbenomu nazivlju upravo zbog činjenice što se u njima autori bave i definicijama temeljnih tvorbenih naziva.³

U radu se analizira metoda opisa tvorbe pridjeva u Brlićevoj gramatici i Mažuranićevoj slovnici jer se u tim gramatikama iz 19. stoljeća tvorba riječi (u okviru koje i tvorba pridjeva) opisuje u posebnome gramatičkom poglavlju koje je ravnopravno poglavljima o glasovima, oblicima i sintaktičkom opisu. Temeljni je cilj analizirati opis tvorbe pridjeva u objema gramatikama s obzirom na tvorbene načine i pripadajuće sufikse. Tijekom analize opisa oba se gramatička pristupa tvorbi pridjeva uspoređuju sa suvremenim gramatičkim tvorbenim opisima pridjeva u hrvatskome jeziku.

1.1. U Brlićevoj *Grammatik der illyrischen Sprache* (Wien, 1854.)⁴ veći je dio opisa usmjeren na tvorbu imenica, a tvorba pridjeva obuhvaća dvije pune stranice (134–136) i primarno je utemeljen na jednome od tvorbenih načina, izvođenju. Brlić tvorbeni prikaz usmjeruje na tvorbene jedinice kojima se tvore pridjevi. Sufiksi poredani abecednim redom svrstani su u tvorbene značenjske skupine, kojih su definicije hiperonimi u odnosu na obuhvaćene sufikse. Postoji sedam tvorbenih značenjskih skupina s pripadajućim sufiksima:

a) za označivanje opće povezanosti prema osnovnomu pojmu iz kojega je pridjev izveden: *-an/-nī*,⁵ *-ak*, *-ok*, *-om*, *-ao/-eo*, *-ast*

² Eksplicitna metoda opisa tvorbe riječi nalazi se i u općeslavenskoj gramatici Jurja Križanića *Gramatično izkazanje ob rúskom jeziku* (1665.) u kojoj je tvorba riječi prikazana pod opisom pojedinih vrsta riječi. Križanić upotrebljava i nazive svojstvene tvorbi. Tvorbu imenica i pridjeva prikazuje prema semantičkim kategorijama (značenjskim skupinama), pojedinačnim sufiksima i tvorbenim načinima, a uz to sadrži mocijsku tvorbu i preobrazbu. Stjepan Babić (1990: 16) tvrdi da »Križanića možemo s punim pravom smatrati osnivačem slavenske tvorbe riječi« te zaključuje da je Križanićeva tvorba »bila velik domet u doba kad je pisana, polovicom 17. stoljeća, [...] a i na kraju 19. stoljeća nije mnogo izgubila na svojoj vrijednosti«. O glagolskome vidu i tvorbi glagola u Križanićevoj gramatici v. Brlobaš 2007.

³ Više o tome v. Brlobaš 2010.

⁴ Podrobnije o raščlambi gramatike A. T. Brlića, poredbi s drugim gramatikama, ocjeni Brlićeva gramatičarskoga rada i utjecajima pojedinih jezikoslovnih struja v. Tafra 2012.

⁵ Brlić sufikse navodi bez „sufiksalne“ crtice, a takav je način ispisa sufikasa upotrebljavao i Mažuranić za razliku od suvremenoga navođenja sufikasa. Duljine se u navođenju sufikasa ovdje donose ondje gdje ih je naveo Brlić, ali današnjom oznakom za duljinu za razliku od Brlića koji je duljine pisao znakom za cirkumfleks, kako se ovdje može uočiti u citiranim primjerima iz gramatike.

b) za izražavanje sklonosti prema vršenju umijeća ili sklonosti prema stanju, vezanosti uz to stanje: *-iv, -lživ, -av*

c) za prikaz materije ili građe: *-an, -en*

d) za označivanje umanjenosti ili nesavršenosti: *-čak/-cak, -šan, -kast*

e) za izražavanje opskrbljenosti i obilja: *-it, -evit/-ovit, -at, -nat*

f) za izražavanje posjedovanja, pripadnosti i vlasništva: *-ov/-ev/-ljev, -in, -skī, -nī, -njī, -šnjī, -injī, -jī, -ljī* (u obzir su uzeti posvojni i odnosni pridjevi⁶ u Brlićevoj definiciji tvorbene značenjske skupine)

g) u posljednju su značenjsku skupinu ubrojani participi o kojima Brlić kaže da se tvore od prezentske osnove a ne od pridjeva, ali ih ubraja u skupinu pridjeva i uz navedenu gramatičku opasku navodi primjere *imući, a, e* i *tegleći, a, e*.

Svi su primjeri pridjeva uz sufikse naglašeni četveroakcenatskim novoškavskim naglasnim sustavom čije je znakovlje Brlić uveo u svojoj gramatici. Brlić je navodio sufikse i primjere pridjeva i ćirilicom, a svim su primjerima, opisno ili istovrijednicom, navedeni i prijevodi hrvatskih primjera pridjeva na njemački jezik, što je razmjerno činjenici da je Brlićeva gramatika pisana njemačkim, tj. da je metajezik gramatike hrvatskoga jezika upravo njemački jezik. U tvorbenoj analizi sufiksalne tvorbe pridjeva Brlić je provodio u primjerima m. roda rastavljanje izraza izvedenica, ukazujući na taj način na tvorbenu osnovu i sufikse. U objašnjenju sufikasa u prvoj tvorbenoj značenjskoj skupini pridjeva Brlić je navodio i osnovu imenice od koje je pridjev nastao, ali je poslije u navođenju drugih sufikasa odustao od toga. Za potvrdu navedenih objašnjenja citira se autorov opis uz sufiks *-an*:

»1.) an, ан für die unbestimmte und nī, нн für die bestimmte Form: biésan, бијѣсна, o, wüthend von biês, бијѣсна, Wuth; um-an, умна, o, vernünfst-ig von ūm, ýма, Vernunft etc. Biêsni, бијѣсна, o, umni, â, ô« (134).⁷

1.2. Što se tiče opisa pojedinih sufikasa, Brlić donosi različita objašnjenja.

U vezi s fonološkom raspodjelom, npr. u slučaju završetka osnove palatalima (za sufiks *-ov/-ev*) navodi: »ov, ов, ev, ev, (bei den Endlauten ć, ĥ; č, ч; gj, ģ; j, љ, њ, њ, š, ш, ž, ж)« (135) za primjere *Miloš-ev, slavuj-ev, kovač-ev*. Sve navedene sufikse u tvorbenoj značenjskoj skupini pridjeva kojima se izražava posjedovanje ili pripadnost (osim sufikasa *-ov/-ev* i *-in*) označio je pripa-

⁶ Odnosni se pridjevi u hrvatskome jeziku u pojedinim suvremenim gramatičkim opisima ubrajaju u posvojne pridjeve u širem smislu (Silić i Pranjković 2005) ili se dijele u dvije osnovne skupine, opisne i odnosne (Barić i dr. 1997; Težak i Babić 2005; Marković 2012). O teorijskim pristupima problematici odnosa opisnih i posvojnih te odnosnih pridjeva v. Znika 1997; 1999.

⁷ Kada je razvidno o kojem je autoru i gramatici riječ, uz citat se navodi samo brojka stranice.

dajućom oznakom duljine, naznačivši tako naglasno fonološko obilježje sufikasa odnosnih pridjeva.

Uz sufiks *-an* iz prve tvorbene značenjske skupine opisnih pridjeva postavio je objašnjenje o raspodjeli za neodređeni oblik supostavnim navođenjem sufiksa *-nī* za određeni oblik.⁸

Sufiks *-ast* Brlić smješta u tvorbenu značenjsku skupinu opisnih pridjeva. U usporedbi sa suvremenim tvorbenim pristupom taj sufiks pripada inventaru ostalih pridjevnih sufikasa s općim opisnim značenjem (Babić 2002: 468),⁹ tj. sufiksima s posebnim pridjevnim značenjem i to pridjevima koji znače sličnost (Barić i dr. 1997: 367). Pridjevi sa sufiksom *-ast* izvedeni od imenica znače sličnost s kojom osobinom imenice u pridjevnoj osnovi (na temelju Brlićeva primjera *bogalj-ast*).¹⁰

Za sufiks *-in* u skupini posvojnih pridjeva navodi pojašnjenje da dolazi uz osnovu imenica koje imaju nastavak *-a*, npr. *Ružin*. Prema Brlićevu istančanu promišljanju, apelativi na *-in* i *-ac* odbacuju navedene nastavke kada na osnovu dolazi pridjevni sufiks *-skī*, npr. *bugar-ski* (*Bugar-in*), *morav-ski* (*Morav-ac*), što se ističe i u suvremenome tvorbenom opisu: u tvorbi sufiksom *-skī* imenice odbacuju završetak *-(a)c*, i to npr. izvedenice na *-an(a)c* (kad se pridjev tvori od njih umjesto od osnovne imenice) tipa *čazmanski* (< *Čazmanac*) / *jaskanski* (< *Jaskanac*) (Babić 2002: 402), a *-in* ne dolazi u pridjevima od imenica koje taj završetak odbacuju u množini, npr. *arapski*, *građanski*, *barbarski* (Babić 2002: 405).

Sufiks *-skī* jedan je od najplodnijih sufikasa u tvorbi odnosnih pridjeva, a navodi ga i Brlić, npr. *brat-ski*, *konj-ski*, *mor-ski*. Prema Babiću (2002: 416, 418) zajedno sa sufiksom *-ski* nerijetko dolaze sufiksi *-ov*, *-ev*, *-in*, a primjeri *knez-ov-ski*, *baš-in-ski*, *spahijin-ski* nalaze se i u Brlića gdje označuju postojanje pridjevnih sufikasa *-ovskī*/*-evskī* i *-inskī*. Brlić je primjerima pridjeva *bašinski*, *spahijinski* anticipirao suvremeni tvorbeni opis sufiksa *-inskī* za koji se kaže da pridjeva s tim sufiksom ima dvije vrste: a) jedni su izvedeni od općih imenica na *-ija*, npr. *aleksandrinski*, *spahinski*, *varmeđinski* i sl. »Ti su pridjevi očito nastali od *-ijinski* stezanjem *-iji*, ali se može pretpostaviti i *-inski* koji se

⁸ Što je sukladno činjenici da je A. T. Brlić u svojoj gramatici »normirao (je) obje deklinacije pridjeva« (Tafra 2012: 122).

⁹ U tome slučaju pridjevi s tim sufiksom od glagolskih osnova dolaze u značenju 'koji (se) prezent', npr. *lelujast*, *lepršast*, *krivudast*, i mogu imati dubletne likove sa sufiksom *-av*.

¹⁰ Sufiksom *-ast* rjeđe se izriče i opskrbljenost i obilje, npr. *dvoznamenkast*, a izvode se i pridjevi od pridjeva sa sufiksom *-en* u skupini tvorbe pridjeva koji znače sličnost, tj. 'sličan onomu što znači pridjev sa *-en*', npr. *drvenast*, *vodenast*, *vapnenast*. Isti sufiks pojavljuje se i u tvorbi pridjevnih umanjica (ovisno o završetku osnove), npr. *gorkast*, *slatkast*, *riđast* (usp. Babić 2002: 495).

dodaje nakon odbacivanja *-ija*«; b) u drugih pridjeva sufiks *-inskī* dolazi zbog toga što *-skī* nailazi na glasovnu zapreku, izaziva glasovne promjene koje previše mijenjaju osnovu ili stvara neobične suglasničke skupine, npr. *aginski, bašinski, gazdinski, gostinski, papinski, pašinski* (Babić 2002: 418).

Sufiksu *-ljī* u odnosu na opće značenje pridodat će se sufiks *-ov/-ev* (prema danomu primjeru *muž-ev-lji*), ističe Brlić. Riječ je o opisu sufiksa *-evlji/-ovlji*¹¹, kojim se tvore pridjevi od imenica muškoga roda (ovisno o raspodjeli završnih (ne)nepčanih suglasnika).

1.3. Pojedini Brličevi zaključci u vezi s tvorbenim opisima sufikasa na temelju primjera i tvorbene analize podložni su i kritičkomu propitivanju autorovih stavova iz perspektive suvremenih tvorbenih opisa sufikasa i njihove raspodjele. U skladu s time navodimo sljedeće:

a) određivanje pojedinih sufikasa i njihovo svrstavanje u određene tvorbene značenjske skupine (koje su više-manje uspjele u autorovu poimanju tvorbenih značenjskih skupina pridjeva). Tu valja usmjeriti pozornost na *-om, -ao*, koji su navedeni u tvorbenoj značenjskoj skupini opisnih pridjeva s pripadajućim primjerima *lak-om* i *okrug-ao*, kao neovjerene sufikse pridjevne tvorbe, gdje nije riječ o sufiksima, već o autorovoj pogrešnoj tvorbenoj analizi u kojoj su navedeni „sufiksi“ dio pridjevne osnove.¹² U skupini za izražavanje opskrbljenosti i obilja sufiks *-it* (primjer *razbor-it*) nije dominantan prema suvremenom opisu, već je svojstven pridjevima s općim opisnim značenjem (Babić 2002: 448, 470). Međutim, Brlić tvorbenu značenjsku skupinu s navedenim sufiksom definira: »E. *Begabtheit, Füle wird ausgedrückt durch*« (135), pa navedeni primjer po tom kriteriju opravdava autorovu postavku. Brlić je uz sufiks *-it* naveo i sufiks *-ovit/-evit* s primjerima *ognjevit, pjeskovit*. Za sufiks *-nat* u istoj skupini Brlić donosi primjere *res-nat* i *šum-nat* jer »pridjevi sa sufiksom *-nat* ponekad znače obilovanje čime« (Barić i dr. 1997: 358).¹³

b) nepreciznosti i nedosljednosti u odnosu na tvorbenu analizu pridjeva unutar opisa danoga sufiksa, koje su povezane s pogrešnim određivanjem polaznih

¹¹ »Oba su sufiksa slabo polodna. Njima je izvedeno samo nekoliko pridjeva. [...] Tvoreni su očito zbog glasovnih zapreka za *-ji* i *-ov, -ev* koje se očituju i u tome da se izbjegnu isti glasovni kosturi za određeni oblik pridjeva i množinu osnovne imenice (*sinovi sinovi* 'sinovljevi sinovi'). [...] suvremene potvrde za *muževlji* i *sinovlji* odnose se na određenoga muža i sina, dolaze dakle u značenju sufiksa *-ov, -ev*« (Babić 2002: 440).

¹² U pridjevu *lakom* riječ je o svesl. i prasl. pasivnome participu prezenta **alk-omъ* (Skok 1971–1974: II, 257), a drugi je pridjev oblik glagolskoga pridjeva radnog.

¹³ O sufiksu *-nat* s tvorbenoga i normativnoga aspekta na primjeru pridjeva *kožnat/kožni*, kritike Babićeva zaključka da mnogi od pridjeva sa sufiksom *-nat* imaju usporedne pridjeve (pridjeve istoga značenja) na *-(a)n* (Babić 2002: 482) te upućivanja na nelogičnosti opisa u drugim normativnim priručnicima v. Hudeček i dr. 2010: 45.

sufikasa skupine. Prema sufiksu *-čak* tvorbena analiza primjera glasi *slab-ačak*, iz čega proizlazi da je Brliću sufiks valjalo navesti u obliku *-ačak*. Uz sufiks *-šan* tvorbena je analiza primjera *slab-ušan*, čemu je pravilan sufiks upravo sufiks *-uš(a)n*. Drugi primjer uz navedeni Brlićev sufiks pridjev je *koli-šan* koji je u Babić (2002: 497) stavljen kao primjer u ostalim sufiksima u tvorbi pridjevnih umanjena za sufiks *-iš(a)n* sa sljedećim pojašnjenjem: »U četiri pridjeva koji su običniji u određenu obliku: *kolišnī, onolišnī, ovolišnī, tolišnī*«. Uz nepotvrđeni *-aš(a)n* u Brlićevu opisu sufiks *-š(a)n* u suvremenome je standardnome jeziku veoma rijedak, npr. *dospješan* i *umješan* (Babić 2002: 471).

1.4. U gramatičkome dijelu Brlićeva tvorbenoga opisa slaganja riječi pridjevi se pojavljuju samo kao primjeri (npr. *snjegopadan, tankovrh, dvoličan*) u objašnjenju osnovnih načela slaganja riječi u složenicama, posebice onih sa spojnikom *-o-*.

1.5. Prema danomu modelu tvorbenoga opisa s obzirom na sufikse u tvorbenim značenjskim skupinama od polivalentnih sufikasa ponavlja se samo sufiks *-an*. Uzimajući u obzir ponavljanja, u Brlićevu je opisu tvorbe pridjeva navedeno tridesetak pridjevnih sufikasa. S obzirom na broj navedenih sufikasa i Brlićev pokušaj njihova grupiranja sukladno nadređenim tvorbenim značenjskim skupinama može se zaključiti da je, uz izdvajanje opisa tvorbe riječi u posebno gramatičko poglavlje, neposredan gramatički opis tvorbe pridjeva važan Brlićev prinos jezikoslovnomu promišljanju tvorbe riječi.

2.1. Antun Mažuranić u *Slovnici* tvorbu riječi opisuje u posebnom poglavlju u kojem, za usporedbu s cijelim Brlićevim opisom, tvorba pridjeva obuhvaća šest stranica. U izvođenju pridjeva Mažuranić napominje da se tvore najviše od imenica, a nešto malo od pridjeva, glagola i priloga. Opis je utemeljen na modelu objašnjenja pojedinoga pridjevnog sufiksa.¹⁴ Osnovni tvorbeni sufiksi (“tvorke”) postavljeni su abecednim redom, a svaki je od sufikasa Mažuranić opisao s obzirom na: 1) temeljno tvorbeno značenje koje autor izvodi za pojedini navedeni sufiks ističući pritom kojoj se vrsti osnove (“korena”) sufiks dodaje, 2) navođenje tvorbenih osnova od kojih se tvore pridjevi, 3) pripadajuće primjere. Za razliku od Brlića koji je u tvorbenoj analizi sufiksalne tvorbe pridjeva proizvodio rastavljanje izraza izvedenica u primjerima m. roda ukazujući na taj način na tvorbeno osnova i sufikse, Mažuranić navodi primjere bez rastavljanja izraza, a sam pridjevni sufiks koji opisuje navodi, osim u muškome, još i u ženskome i srednjemu rodu jednine, npr.:

¹⁴ Mažuranić je pojedinačno opisao sljedeće sufikse (slovopisno i naglaskom navode se kao u slovnici): *áčī (áčā, áčē)*, *-an (-na, -no)*, *av (ava, avo)*, *ät (äta, äto)*, *ast, ev, iji/lji, in, üt (íta, ítto)*, *iv (íva, ívo)/lživ (lživā, lživto)*, *jī (jā, jē)*, *nī (nā, nō)*, *njī (njā, njē)*, *ov (ova, o)/ev (eva, o)*, *òvit/èvit, skī (skā, skō)*, *ahan (ahna, ahno)/asan (asna, o)*, *čak (čka, o)/ačak (ačka, o)*.

»3. **av** (**ava**, **avo**) korenu samostavnika dodato znači izvansku vlastitost, koja-se na kom vidi; n. p. gùbav, a, o« (141).¹⁵

Općemu obilježju Mažuranićeva tvorbenog opisa sufikasa valja dodati: 1) isticanje naglasnih obilježja duljine i kraćine pojedinih sufikasa, ali i dosljedno naglašivanje pripadajućih primjera uz sufikse, što je i u tvorbi riječi u skladu s Mažuranićevim sustavnim gramatičkim opisom hrvatskoga novoštokavskog naglasnog sustava, 2) autorovo upućivanje na određene morfološke promjene uvjetovane tvorbenom analizom osnove i sufikasa. Najčešće pozornost usmjeruje na nepostojano *a*¹⁶ i na glasovnu promjenu uvjetovanu sufiksom *-skī*¹⁷.

2.1.1. U popisu Mažuranićevih sufikasa abecednim je redom prvi od njih sufiks *-ači*: »Dodaje-se trajnom glagolju¹⁸ izlazećemu na **ati** [...] i pokazuje, na što je ona stvar opredjeljena; n. p. pišācī (papir), spāvācā (košulja)« (121). Navedeni sufiks opisuje se i u suvremenome opisu tvorbe pridjeva kao slabo plodan kojim se izvode pridjevi od prezentskih osnova neprefiguriranih nesvršenih glagola na *-ati*, a rjeđe i od ostalih. Pridjevi s tim sufiksom označuju odnos prema radnji osnovnoga glagola (Babić 2002: 443; Barić i dr. 1997: 366), a uvrštavaju se u značenjsku skupinu posvojnih pridjeva (Barić i dr. 1997: 367). Mažuranićev opis sufiksa gotovo je u potpunosti istovjetan suvremenomu.

2.1.2. Za sufiks *-an* Mažuranić kaže da »korenu bezživotnih imenah dodato znači k čemu što spada ili s čim-je što u savezu« (121), a ustrđuje da je »ovakvih najviše, i to iz rećih od svakoga spola«. Opisavši sufiks koji u hrvatskome jeziku ima opće pridjevno značenje i veoma je plodan, Mažuranić ne uviđa razliku sufikasa *-(a)n* i *-an*, pa sufiks navodi u obliku *-an*, a iz primjera pridjeva razvidno je da je riječ o sufiksu *-(a)n*, npr. glādan (glādna, glādno). U jednoj od triju opaska koje dodaje opisu sufiksa navodi sljedeće:

¹⁵ Sufiks kojim se tvore pridjevi koji označuju opskrbljenost i obilje Mažuranić je opisao različito od suvremenih pristupa.

¹⁶ Npr. uz sufiks *-av*: »mèrtav ima nestalno a, dakle mèrtva, o; a kèrvav ima dugo postojano 'a': kèrvāva, kèrvav, kèrvavo« (121). Mažuranić je nepostojano *a* u pridjeva eksplicitno opisao i u morfološke dijelu gramatike: »Pridavnici, koji u mužkom spolu izlaze na **k**, **l**, **n**, **r**, s nepostojanim **a** pred ovimi slovi, izbacuju ono **a** kao nekorenito ù svakom drugom spolu i padežu, i zadèržuju čist koren sa svèršetkom spola i padeža n. p. tånak, tånka, tånko (dakle koren: tank); õbal, õbla, õblo; bièdan, bièdna, bièdno; dõbar, dõbra, dõbro, itd. – i jedna reć na **av**: mèrtav, mèrtva, mèrtvo« (49).

¹⁷ »Kad-bi pred tvorkom **skī** imalo stati koje gèrleno slovo ili **c**, ono-se pomekša, a izpusti-se **s**; n. p. vlāh vlāškī, jùnāk junāčkī, Nièmac njèmački« (144).

¹⁸ O kritici naziva *trajni glagoli* za nesvršene glagole usp. Pranjković 1998: 5, a o nazivima svršenih i nesvršenih glagola u Mažuranićevoj *Slovnici* v. Brlobaš 2007; 2008.

»c) nêkoje-se ovakve mēšaju sa tvorkom **en**, pak-jim ostaje stalan samoglasnik **a**; n. p. kōnopljan, a, o, i kōnopljen, a, o; tako kōšćan (ili -štan), i kōšćen (ili šten), lōjan i lōjen, nōvčan i novčen, pūšćan i pūšćen (ili -šken), sānan i sānen, sūnčan i sūnčen, vōšćan (-štan) i vōšćen (šten), zēmljan i zēmljen« (121),

na temelju čega se uviđa nekoliko činjenica: 1) Mažuranić je u okviru jedinstvenoga opisa sufiksa *-an* uočio pojavu nepostojanoga *a* za sufiks *-(a)n* u odnosu na sufiks *-an*, o čemu između ostaloga izričito kaže da takvim pridjevima »ostaje stalan samoglasnik **a**«; 2) ne pripadju svi primjeri skupini onih pridjeva koji se „miješaju“ sa sufiksom *-en* (koji znači »odà šta ili od česa-je što«, npr. *zemljan, konopljan*), već ostali pripadaju onima sa sufiksom *-an* u općem opisnom značenju.

Mažuranić u opisu sufiksa *-an* i pripadajućih primjera pridjeva upozorava i na jedno važno tvorbeno, u velikoj mjeri i morfološko obilježje, a to je da

»Ima-jih medju ovimi, koje valja upamtiti, i to da a) od nêkojih neizvĕstni oblik nikada nesluži; n. p. bisernī (nā, nō), bōžićnī, bōjnī, glāvni, grōbni, krājni, kĕrvni, kĕrstni, kŭćni, lĕtni, lōvni, nōćni, ōkolni, pĕtni, rŭćni, sīrnī, sĕvĕrni, sōbni, sōlni, tājni, ukopni, vrātni, zapadni, zīmni, zŭbni, žitni i više drugih« (121).

U suvremenome gramatičkom opisu to obilježje nalazimo u morfološkom dijelu opisa uporabe određenoga i neodređenoga vida pridjeva, tj. pridjeva koji nemaju oblike neodređenoga vida. Mažuranić je opis određenih i neodređenih pridjeva u vezi sa sufiksom *-an* i *-nī* naznačio i u tvorbenome dijelu time što je u popisu sufikasa naveo sufiks *nī* (*nā, nō*) uputivši na sufiks *-an*. Budući da je riječ o tvorbenome dijelu gramatike, Mažuranić nije potanje opisivao odnos određenih i neodređenih pridjeva (u vezi sa sufiksom *-an/-nī*) jer u morfološkom dijelu gramatike nalazimo iscrpan opis određenoga i neodređenoga oblika pridjeva¹⁹.

¹⁹ Mažuranić kaže da pridjevi imaju dvovrstan oblik: *neopredĕljeni pridavnci* (»znače samo, kakova-je ona stvar, na koju pripadaju, n. p. dōbar čovĕk, zĕlen list«) i *opredĕljeni pridavnici* (»znače ne samo kakva-je, nego i koja-je, n. p. dōbrī čovĕk, zĕlenī list«). Pritom pojašnjava da neodređeni pridjev ima otprilike ono značenje koje njemački i talijanski pridjevi s neodređenim članom *ein, eine, ein/un, uno, una*, a određeni oblik znači što njemački i talijanski pridjev s određenim članom *der, die, das//il, la, lo*. Osvrće se i na dijakronijski razvoj pridjevnoga vida sljedećom tvrdnjom: »Opredĕljeni pridavnici postali-su iz neopredĕljenih tako, da-se-je svakomu spolu dodalo nā kraju starinsko zaimo pokazno: ī, ja, jĕ, (t. j. on, ona, ono.) n. p. žut-ī, žuta-ja, žuto-je. U ženskom i srednjem spolu izpalo-je s vremenom **j**, a ostavša dva samoglasnika: **aa, oe** i **ee** stopila-su-se u jednu dugu slovku: ā, ō, ē«. Usto donosi primjer sklonidbe određenoga i neodređenoga pridjeva, s napomenom da se u sklonidbi ženski rod određenoga pridjeva podudara sa ženskim rodom neodređenoga pridjeva, a razlika je samo u naglasku i duljini. Osim objašnjenja o naglascima sklonidbe, naveo je i pojedina pravila *blagoglasja* (glasovnih promjena) (Mažuranić 1859: 48–51). O dijakronijskome postanju određenih pridjeva od spojeva pridjeva i zamjenice *i* (*ī*), *ja, je*, kako je to utvrdio i Mažuranić, nalazimo objašnjenja npr. u Maretić 1899: 194 i Matasović 2008: 216ff (usp. Marković 2012: 309).

2.1.3. Za razliku od Brlića koji je sufikse *-at* i *-nat* odvojeno opisao u tvorbenoj značenjskoj skupini pridjeva za izražavanje opskrbljenosti i obilja, Mažuranić primarno opisuje sufiks *-at* koji »korenu samostavnika dodato znači imanje ili obilovanje nekoje česti tĕla; n. p. bĕrkat, a, o«, usto npr. i *bradat, kljunat, nosat, rogat*, ali i *bogat, granat, obilat* (121). Pritom je naznačio: »u nekojih-se umetje **n** medju koren i tvorku: kōž-n-at, list-nat [...]«, gdje sufiks *-nat* razumijeva fonološki uvjetovanim oblikom sufiksa *-at*. U suvremenome tvorbenom opisu sufiks *-at*, iz tvorbene značenjske skupine opskrbljenosti i obilja, opisuje se na tragu Mažuranićeva temeljnoga objašnjenja: »Njime se izvode primjeri od imenica koje označuju dijelove čovječjega i životinjskog tijela, rjeđe od imenica koje označuju dijelove biljaka, a samo iznimno od ostalih imenica« (Babić 2002: 480).

2.1.4. Brlić u opisu pridjeva nema tvorbeno značenje sličnosti te stoga sufiks *-ast* opisuje u skupini pridjeva s općim opisnim značenjem, za razliku od Mažuranića koji kaže da »**ast** korenu samostavnika ili pridāvnika dodato znači, čemu-je što slično; n. p. bĕdast (od 'bĕda', što znači nevolju i bezumna čovĕka, dakle bedast=nalik na bezumna), ludast« (122). Pritom Mažuranić navodi primjere pridjeva nastale od imenica, npr. *benast, bročast, budalast, lisast, pepeļjast, pjegast* (od kojih jedino primjer *duguljast* nije u skladu s opisanim sufiksom²⁰) te one od pridjeva, npr. *crnomanjast, drvenast*,²¹ *kusast, ludast, mrkast, rudast* i *žutast*. U pojedinim primjerima pridjeva izvedenih od pridjeva Mažuranić uz *-ast* razlikuje i *-kast* koji »umaljava značenje tvorke **ast**«, pa je npr. *žutast* nalik na žuto, a *žutkast* je malo nalik na žuto, npr. *bjelkast, črvenkast, crnkast, rumenkast* i *zelenkast* (122). Međutim u izdvojenome opisu tvorbe *umaljavajućih pridavnika* Mažuranić ne navodi sufiks *-kast*.

2.1.5. Sufiks *-en* Mažuranić objašnjava da »korenu samostavnika dodato znači, odà šta ili od česa-je što; n. p. lān, lānen, a, o« (122) uz pripadajuće primjere *drven, gvozden, ječmen, meden, mjeden, staklen, suknen, svilen, vunen*, ali i pridjeve *bezazlen, ognjen, plamen, pismen, vatren* koji, i prema suvremenomu tvorbenom opisu, pripadaju skupini pridjeva s općim opisnim značenjem.²² Mažuranićeva definicija sufiksa manjkava je stoga što zadovoljava

²⁰ U suvremenome tvorbenom opisu taj pridjev u skupini je primjera sufiksa *-uljast* u značenjskoj skupini ostalih sufikasa u tvorbi pridjevnih umanjenica (Babić 2002: 497).

²¹ Babić (2002: 487) tvrdi da je tvorba sufiksom *-ast* od pridjeva sa sufiksom *-en* slabo plodna te da je »taj tip tvorbe u nastajanju. Prije 1860. izveden je samo *drvenast*«.

²² U opisu sufiksa Mažuranić donosi i sljedeće objašnjenje: »Kāmen-je izvedeno iz ostarĕle rĕči kam, a nā mĕsto srebren govori-se obiĕnije srĕbĕrn, srĕbĕrna, srĕbĕrno« (122). I suvremeni normativni priručnici u vezi s pridjevom 'srebrn' imaju uputnice gotovo jednake Mažuranićevu. Tako u Barić i dr. (1999: 1371–1372) pridjev *srebren* (prema *srebriti*) opisan u značenju 'koji je od srebra' upućuje se na bolju ili preporučljiviju inačicu *srebrn*, a preporučuje se u značenju 'koji je

samo sufiks *-en* u tvorbi gradivnih pridjeva u okviru općega opisnog značenja. Iako je Mažuranić o sufiksu *-en* u vezi s gradivnim značenjem ponešto naveo i u tvorbenome opisu sufiksa *-an*, ipak se u oba slučaja ne nailazi na eksplicitno opisanu raspodjelu sufiksa *-en* u općem opisnom značenju ovisno o pridjevnim osnovama sa suglasničkim završnim skupom, npr. *borben*, *glazben*, *jedinstven* i sl.

2.1.6. »Svojinu ženske ili takodjer muške osobe, rëdko životinje« znači »**in**, dodato korenu samostavnika druge deklinacije« (122) s pripadajućim primjermima *sestrin*, *Ankin*, *Marijin*, *Lukin*, *Matijin*, *Nikolin*, *Tomin* ali i *slugin*, *vojvodin* te *kćerin* i *materin* (izostavivši primjer posvojnoga pridjeva od imenice za životinju). Posebno je uspio dio definicije značenja sufiksa u kojemu Mažuranić ističe da je riječ o drugoj deklinaciji – deklinaciji imenica ženskoga roda, tj. deklinaciji *e*-vrste, čemu je svojstvena raspodjela navedenih primjera imenica ženskoga roda (ženskoga i muškoga spola).

2.1.7. Za sufiks *-ov/-ev*²³ ističe dva tvorbeno značenja:

a) »dodato reči, koja znači [...] izvëstna čovëka, pokazuje njegovu svojinu ili vlastitost« (124), npr. *banov*, *Markov*, *kraljev*, *pajdašev*, *pastirov*, *sudčev*, *susedov*

b) »dodato reči, koja znači vërstu dërva ili koju životinju pokazuje da je što od onoga dërva ili od one životinje«, npr. *jelov stol* / *rakova juha*, *bukov*, *drenov*, *hrastov*, *grabrov*, »dapače i od travah i drugih bilinah«, npr. *bobova slama*, *makovo zrno*, *sirkov klas*, *lukov cvijet*.

2.1.8. Sufiks *-it* »korenu samostavnika dodato znači ono, što jest ili biva u čem, n. p. zakònit, a, o, t. j. u zakonu, u granicah ili po smislu zakona naćinjen« (122) s pripadajućim primjermima *grebenit*, *imenit*, *istinit*, *kamenit*, *korenit*, *plemenit*, *poglavit*, *oćit*, *srdit*. Slično kao i kod sufiksa *-at* i sufiksa *-nat* navodi da »nëkoje reči primaju umetak **ov**, **ev**, medju koren i tvorku, n. p. bërdòvit, a, o« (npr. *glasovit*, *jadovit*, *hasnovit*, *kišovit*, *maglovit*, *silovit*, *pjeskovit*, *valovit*, *stanovit*) te na taj naćin objašnjava nastajanje sufiksa *-ovit/-evit*, koji u abecednome popisu opisa sufikasa upućuje upravo na sufiks *-it*. Isto je postupio i Brlić (1854: 135) koji uz primjer sufiksa *-it* (v. gore) supostavlja i sufiks *-ovit/-evit* (s primjermima *ognjevit* i *pjeskovit*). Sufiks *-ovit/-evit* pripada Brlićevu i suvre-

prevućen srebrom, posrebrën'. U *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje 2000: 1168) *srebrën* se upućuje na oblik *srebrn* (sa znaćenjem 'koji je od srebra'). *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (str. 1228) donosi leksikografsku obradbu pridjeva *srebrn* navodeći uz njega *srebrën* odrednicom *knjiški*.

²³ O opisu sufiksa *-ov/-ev*, razlike između posvojnih i odnosnih pridjeva i svih drugih pojedinosti u vezi s gramatićkim opisom tvorbe pridjeva u djelu *Gramatićno izkazånje ob rúskom jeziku* (1665.) Jurja Križanića v. Horvat i Štebih Golub 2012: 304–305.

menomu tvorbenom opisu pridjeva koji znače opskrbljenost i obilje. No, sufix *-it* pripada značenjskoj skupini pridjeva ostalih sufikasa s općim opisnim značenjem, stoga je povezivanje značenja i izraza sufiksa *-it* i sufiksa *-ovit/-evit* u Mažuranića upitno, što bi potvrdila i pojedinačna analiza primjera danih za navedene sufikse.

2.1.9. U opisu sufiksa *-iv/-ljiv* ističe se da »korenu samostavnika, pridavnika ili glagolja dodato znači« 1) »ono što označuje sufix *av*« (a to je »izvanska vlastitost koja-se na kom vidi«) i 2) »postojanu (duševnu ili telesnu) pogrešku, kojoj-je tko podvēržen« (123). Mažuranić primjere pridjeva navodi prema imeničkoj osnovi, npr. *boležljiv, crvljiv, pljesniv, čudljiv, darežljiv, lažljiv, sanjiv, smrdljiv, škodljiv, šaljiv, jeziv, ušiv*, prema pridjevnoj osnovi samo »*léniv* ili *lénjiv*« te prema glagolskoj osnovi npr. *čutljiv, goriv, sumnjiv, jestiv, škakljiv*. U opasci dodanoj opisu Mažuranić ističe da oni pridjevi koji su izvedeni iz glagola ovim sufixom imaju tvorno (npr. *bodljiv, goriv*), trpno (npr. *plašiv, strašiv*) te i tvorno i trpno značenje o kojemu na primjeru pridjeva *sumnjiv* objašnjava: »n. p. tko rado sumnije ili sumněva, sumnjiv-je; a opet-je i ono sumnjivo, o čem-se može sumněti ili sumněvati« (123).

U Barić i dr. (1997: 360) za značenje mogućnosti i sklonosti u onih pridjeva izvedenih od glagola nalazi se gotovo istovjetan zaključak tomu analiziranom Mažuranićevu o tvornome i trpnome značenju: »Mogućnost vršenja glagolske radnje izriče se kao aktivna (*pogrēšiv* → koji može pogriješiti, *uvjērljiv* → koji može uvjeriti) i kao pasivna (*djēljiv* → koji se može dijeliti, *izgovōrljiv* → koji se može izgovoriti)«.²⁴

2.1.10. Mažuranić je bio vrlo uspješan u opisu posvojnih (odnosnih) pridjeva (slično kao i Brlić koji je također opisao podosta pridjevnih sufikasa s posvojnim značenjem).

Za sufix *-jī* kaže da »dodato korenu samostavnika znači vlastitost pojedine neizvęstne osobē ili životinje«, npr. *djetinjī, ptičjī, mačjī, ovčjī, pasjī* ali i *vražjī*. Pritom supostavlja objašnjenja za odnos *čovječjī – čovječanski*: »čovčēja snaga jest snaga samo jednoga čovęka kojega god, a čovčęanska snaga jest ona, koja-je svega čovčęanstva, t. j. občena svemu rodu čovčęanskomu« (123). U suglasju s Mažuranićevim pojašnjenjem, i suvremene gramatike, npr. Barić i dr. (1997: 174), također navode dvije vrste posvojnih pridjeva: »jedni od njih znače povezanost s jednim primjerkom«, npr. *bratov, majčīn*, a drugi »izriču povezanost s vrstom«, npr. *gospodski, vučjī, kozjī, majčīnski*.

²⁴ Usto »sklonost prema vršenju glagolske radnje izriče se kao aktivna, a pridjevi znače da tko lako, rado ili često čini ono što znači glagol u pridjevskoj osnovi (*povōdljiv* → koji se lako povodi, *podrięljiv* → koji se lako podruguje, *plāčljiv* → koji često plače)«.

Opis je sufiksu *-njī* da dodan »korenu glagolja, samostavnika, prislova ili predloga znači, da nešto spada na ono, što reč pokazuje« (123), npr. *krajnji* (»koji-je na kraju«), *skrajnji* (»koji-je s kraja«), *uskrsnji*, *sinoćnji*. Iz opaske da se »po priměru rečih, koje-su izvedene iz adverbija na s [...] današnji itd. dodaje š često i drugim rečim; n. p. jučerašnji, sadašnji, tadašnji; a u òvděšnji, ònděšnji, tòtěšnji, neizpušta-se š nikada« (124) uviđa se da je, opisom ili primjerima, riječ i o raspodjeli odnosnih sufikasa *-šnji* i *-ašnji* (ali i sufiksa *-ešnji* koji u navedenoj tvorbenoj raspodjeli i pripadajućemu opisu nije u suvremenoj hrvatskoj tvorbi).

U opisu sufiksa *-skī* autor je istaknuo da se dodaje:

»a) imenu narodah, plemenah, stališah, dostojanstvah i naslovah ljudskih, te znači, da što pripada na sav onaj narod, pleme, stališ i dostojanstvo«, npr. *čovječanski*, *bratski*, *gospodski*, *hrvatski*, *ljudski*

»b) imenu koje zemlje, měšta, grada, otoka, šume, polja, mora, gore, vode i dobe godišća dodato znači, da nešto spada na ono, što izbrojene reči kažu«, npr. *bečki*, *dvorski*, *gorski*, *planinski*, *poljski* (124).

2.1.11. U korpusu opisanih pridjevnih sufikasa nalazi se i sufiks *-iji/-ji* objašnjen da služi »za tvorenje drugoga stupnja«, npr. *bogatiji*, *sitiji* (122). Opširan je opis raspodjele nastavaka i naglasaka drugoga i trećega stupnja, a uz to i nepravilne komparacije pridjeva, Mažuranić postavio u morfološkom dijelu slovnice.

2.2. U tvorbenome opisu pridjeva Mažuranić je naveo i posebno izdvojio tvorbu “umaljavajućih pridavnika” odnosno pridjevnih umanjenica u skladu s opisom značenjske skupine i u suvremenim tvorbenim pristupima gdje se ističe da pridjevene umanjenice označuju pridjevno svojstvo u manjoj mjeri nego što se označuje osnovnim pridjevom. Mažuranić navodi tvorbu “predlogom” odnosno prefiksima *pri-*, *po-*, *na-* (s primjerima *pricrn*, *podobar*, *natruo*, *nažut*) te je time opisao prefiksalsnu tvorbu pridjeva,²⁵ koja je i u suvremenoj tvorbi slabo plodna, a naveo je zapravo najučestalije prefikse.

Mažuranić je usto opisao i sufiksalsnu tvorbu pridjevnih umanjenica smatrajući je drugim tvorbenim načinom na temelju sljedećega objašnjenja: »ali izvan toga ima i prostih umaljavajućih pridavnih rečih; a ove imaju dvě tvorke: **ahan** ili **asan**, i **čak** ili **ačak**« (125); pritom nije dodatno naveo sufiks *-kast* koji spominje u opisu sufiksa *-ast* smatrajući da *-kast* »umaljava značenje tvorke **ast**«.

²⁵ O problemu prefiksacije i prefiksalsne tvorbe u suvremenim tvorbenim opisima, s kritičkim osvrtom na razumijevanje prefiksalsne tvorbe slaganjem (u Babić 2002: 48), činjenicama o opravdanosti svrstavanja te tvorbe u izvođenje (npr. u Klajn 2002. i izdanjima *Hrvatske gramatike* grupe autora) v. Mihaljević i Ramadanović 2006: 196–197.

Za sufiks *-ahan* kaže da se »dodaje korenitome pridavniku, te-se njegovo značenje vrlo umaljuje; n. p. *mālahan* i *mālasan* (veoma malen)«. Za sufiks *-čak* i sufiks *-ačak* (»čak, čka, o«, »ačak (ačka, o)«) navodi samo primjere, i to uz *veličak* preobliku 'podosta velik' te *dugačak*²⁶ i *slabačak*.

Sufikse *-ač(a)k* i *-ah(a)n* navode i suvremeni tvorbeni opisi (npr. Barić i dr. 1997: 361, Babić 2002: 495–496). Pritom sufiks *-asan* nije više dio tvorbeno-normativne raspodjele, a sufiks *-(a)k* navodi Babić (2002: 496) s primjerima *nejačak*, *veličak*, *količak* i *toličak*. U suvremenoj tvorbi navedeni sufiksi opisuju se kao slabo plodni, i to ili kao pridjevne umanjenice s hipokorističnim značenjem, koje se upotrebljavaju uglavnom u pjesničkom stilu (Barić i dr. 1997: 361) ili kao sufiksi u osjećajno obilježenim pridjevima književnoga stila, koji često nemaju suvremenih potvrda (Babić 2002: 496).

2.3. Ono po čemu je Mažuranićev opis tvorbe pridjeva specifičan jest i činjenica da je u okviru tvorbenoga opisa slaganja riječi opisao i slaganje pridjeva, nabrojivši pet načina slaganja u okviru kojih navodi vrste osnova (npr. "iz pridavnika i samostavnika", "iz samostavnika i pridavnika", "iz pridavnika i pridavnika", "iz broja i pridavnika ili samostavnika"), koje se slažu tvoreći pridjevne složenice, a svaki je od pet načina oprimjeren pripadajućim pridjevima, npr. *bosonog*, *bogoljuban*, *ošrouman*, *dvostruk*, *svilokos* (132).²⁷

Mažuranić je prema primjerima (a tako i Brlić na osnovi nekoliko pridjeva), na temelju suvremenih pristupa tvorbenim načinima u okviru tvorbenoga postupka slaganja, opisao slaganje i složeno-sufiksalsnu tvorbu ne navevši ni jedan drugi primjer pridjeva osim onih sa spojnikom *-o-*.²⁸

3. Brlić i Mažuranić su eksplicitnu tvorbu riječi, a samim time i tvorbu pridjeva uveli u gramatičke opise, posebice 19. stoljeća. To je s jedne strane svoje-

²⁶ »Pridjev *dugačak* (*dugačak*) po postanju je vjerojatno umanjenica, ali se njegova deminutivnost izgubila. Čini se da se u značenju 'dug' upotrebljava samo *dugačak* i da bi *dugačak* i danas mogao biti umanjenica« (Babić 2002: 495).

²⁷ Sličan pristup opisu slaganja nalazimo u slovnici Vjekoslava Babukića gdje se »dodavši [...] svagde oblaglasujući glas *o* kao sponu između jedne i druge reči« navodi nekoliko tipova spajanja određenih vrsta riječi (odnosno osnova), a od tvorbe pridjeva izdvajamo Babukićevo spajanje »pridavnikah sa pridavnicima« npr. *dobrotvoran*, *oštrovidan*, *zlokoban*, »samostavnikah sa pridavnicima«, npr. *gostoljubiv*, *medonosan*, *goropadan*, *gromoglasan*, »brojnikah osnovnih sa samostavnicima kad stoje kao pridavnicima«, npr. *tronog/tronožan*, *stoklas/stoklasan* i »brojnikah osnovnih sa umnožnim brojnici«, npr. *jednostruk*, *trostruk*, *trojak*, *dvovrstan* (Babukić 1854: 346–347). U Babukićevim primjerima opisa slaganja (glagola s imenicama) nalaze se i primjeri ne samo sa spojnikom *o*, već i *gulikoža*, *kažiput*, *nadriljekar*, *nazovibrat*, *plačidrug*, *vadičep*, *vučibatina*. Više o Babukićevoj tvorbi riječi v. Tafra (1993).

²⁸ U određivanju tvorbenih načina u Mihaljević i Ramadanović 2006 raščlanjuje se u tvorbenome postupku slaganja, uz slaganje i složeno-sufiksalsnu tvorbu, još i srastanje, srašteno-sufiksalsna tvorba, polusloženična tvorba, prefiksoidna i sufiksoidna tvorba, prefiksoidno-sufiksoidna tvorba te tvorba pokrata.

vrсна novost za metodu pisanja gramatičkih priručnika u povijesti hrvatske gramatikografije, a s druge strane uvodi se jedna od razina jezične analize u gramatiku kao opis sustava jezika.

Oba su autora, i Brlić i Mažuranić, u opisu tvorbe pridjeva naveli tvorbene jedinice, ponajprije sufikse, a Mažuranić i prefikse, tvorbene načine (izvođenje i slaganje) te značenja tvorenica u vidu preoblika, uz morfonološka i naglasna obilježja pojedinih sufikasa.

Sufiksalsnu tvorbu pridjeva prikazuju dvojako. Brlić prema tvorbenim značenjima tvorenica, a Mažuranić abecednim poretkom sufikasa, odijelivši pritom nastaju li pridjevne tvorenice, odnosno izvedenice, od imenica, pridjeva ili glagola. Mažuranićevoj je tvorbenoj analizi svojstvena semantička analiza, i to ponajprije u opisu sufikasa gdje Mažuranić nadmašuje Brlićev opis u kojemu se opis ne provodi prema danomu sufiksu, već je značenjska skupina svojevrsni skupni opis sufikasa koji su njome obuhvaćeni.

Mažuranić je tvorbu pridjevnih umanjenica izdvojio unutar opisa pridjevnih sufikasa. Pritom je objasnio prefiksalsnu i sufiksalsnu tvorbu svojstvenu tim pridjevima.

Ono po čemu su oba gramatička opisa vrijedna svakako je navođenje tvorbenih jedinica. Autori su podastrli zavidan broj sufikasa svojstvenih tvorbi pridjeva u hrvatskome jeziku, u čemu bi bila posebna vrijednost gramatičkoga opisa i da pritom nisu izvodili određene vidove tvorbene analize.

Tvorbena su značenja pojedinih sufikasa vrlo uspješno definirana, posebice u Mažuranića, gdje se u nekim segmentima opisa uviđa i autorovo anticipiranje suvremenih tvorbenih opisa, s kojima je, kako je provedeno i u analizi, moguće usporediti dobar dio Mažuranićeva opisa određenih sufikasa.

Izvođenje je dominantan tvorbeni način za opis pridjeva, stoga ga oba autora prikazuju u svojim gramatičkim opisima. Slaganje je u obje gramatike zastupljeno samo u osnovnim naznakama, a uočena je važnost spojnika i neke od mogućnosti spajanja određenih vrsta riječi (tj. osnova) u tvorbi pridjeva.

Brlićev i posebno Mažuranićev opis valja smatrati pretečama hrvatskim suvremenim tvorbenim promišljanjima i naglasiti da je zadani model opisa tvorbe pridjeva u načelu podloga i u suvremenim tvorbenim opisima.

Literatura:

- BABIĆ, STJEPAN 1990. Tvorba riječi u Križanićevoj gramatici. U: Rudolf Filipović (ur.), *Križanićev doprinos slavenskoj filologiji*: Zbornik radova, III. dio. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 11–17.
- BABIĆ, STJEPAN 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku* (treće, poboljšano izdanje). Zagreb: Nakladni zavod Globus – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- BABUKIĆ, VJEKOSLAV 1854. *Ilirska slovnica*. Zagreb.
- BARIĆ, EUGENIJA i dr. 1997. *Hrvatska gramatika*. II. promijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- BARIĆ, EUGENIJA i dr. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine.
- BRLIĆ, ANDRIJA TORKVAT 1854. *Grammatik der illyrischen Sprache*. Wien.
- BRLOBAŠ, ŽELJKA 2007. *Glagolski vid u hrvatskim gramatikama do 20. stoljeća*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- BRLOBAŠ, ŽELJKA 2008. Slovnica Hèrvatska Antuna Mažuranića [pogovor]. U: Antun Mažuranić, *Slovnica Hèrvatska za gimnazije i realne škole* [pretisak]. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 165–216.
- BRLOBAŠ, ŽELJKA 2010. Tvorba imenica u gramatikama Andrije Torkvata Brlića i Antuna Mažuranića u usporedbi sa suvremenim tvorbenim opisom. U: Lada Badurina, Danijela Bačić-Karković (ur.), *Riječki filološki dani 8*. Rijeka: Filozofski fakultet, 425–439.
- HAM, SANDA 2006. *Povijest hrvatskih gramatika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- HORVAT, MARIJANA; BARBARA ŠTEBIH GOLUB 2012. Tvorba riječi u hrvatskim dopreporodnim gramatikama. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 38/2, Zagreb, 295–326.
- HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK. Ranko Matasović i Ljiljana Jojić (ur.), 2002. Zagreb: Novi Liber.
- HUDEČEK, LANA; MILICA MIHALJEVIĆ; LUKA VUKOJEVIĆ 2010. *Jezični savjeti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- KLAJN, IVAN 2002. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku*. I: *Slaganje i prefiksacija*. Beograd – Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU – Matica srpska.
- MARETIĆ, TOMO 1899. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
- MARKOVIĆ, IVAN 2012. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- MATASOVIĆ, RANKO 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.

- MAŽURANIĆ, ANTUN 1859. *Slovnica Hèrvatska za gimnazije i realne škole*. Zagreb. [Pretisak Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2008.].
- MIHALJEVIĆ, MILICA; ERMINA RAMADANOVIĆ 2006. Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 32, Zagreb, 193–211.
- PRANJKOVIĆ, IVO 1998. Adolfo Veber Tkalčević kao jezikoslovac (na primjeru definicija u *Skladnji ilirskoga jezika*). U: Marija Turk (ur.), *Riječki filološki dani 2*. Rijeka: Filozofski fakultet, 1–8.
- SILIĆ, JOSIP; IVO PRANJKOVIĆ 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- SKOK, PETAR 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- ŠONJE, JURE (gl. ur.) 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga.
- TAFRA, BRANKA 1993. *Gramatika u Hrvata i Vjekoslav Babukić*. Zagreb: Matrica hrvatska.
- TAFRA, BRANKA 2012. *Prinosi povijesti hrvatskoga jezikoslovlja*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- TEŽAK, STJEPKO; STJEPAN BABIĆ ¹⁵2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- ZNIKA, MARIJA 1997. Opisni i odnosni pridjevi. *Suvremena lingvistika*, 43–44, Zagreb, 341–357.
- ZNIKA, MARIJA 1999. Posvojni i odnosni pridjevi. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 25, Zagreb, 377–389.

Grammatical Description of Adjective Formation in Grammar Books by Andrija Torkvat Brlić and Antun Mažuranić

Abstract

The description of word formation in *Grammatik der illyrischen Sprache* (Wien, 1854) by Andrija Torkvat Brlić and *Slovnica Hèrvatska za gimnazije i realne škole* (Zagreb, 1859) by Antun Mažuranić is very important in the history of Croatian grammatography, especially for the history of word formation itself as one of several aspects of language analysis. Therefore, this paper analyzes the methods of description of adjective formation in both grammars. The analyzed types of adjectival formation, i.e. derivation and suffixes, in the two grammars are compared. The results are then compared to the modern approaches to grammatical descriptions of adjective formation in Croatian.

Ključne riječi: tvorba riječi, tvorba pridjeva, gramatika hrvatskoga jezika, Andrija Torkvat Brlić, Antun Mažuranić

Key words: word formation, adjective formation, grammars of Croatian language, Andrija Torkvat Brlić, Antun Mažuranić

